Fond environmentální odbornosti

Inspirace pro život a rozvoj vašeho regionu

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Ministerstvo životního prostředí

Fond environmentální odbornosti je grantové schéma MŽP vytvořené v rámci Programu švýcarsko-české spolupráce, díky němuž bylo v letech 2012–2016 podpořeno 33 projektů ve sféře zlepšování znalostí a efektivního plánování v oblasti životního prostředí.

Fond environmentální odbornosti / Inspirace pro život a rozvoj vašeho regionu

Centrum pro středoevropskou architekturu / **Metamorfóza městského plánovaní: Negrelliho viadukt** 6

Centrum environmentálních projektů / **Přírodní dědictví Brněnska – hrou k poznání** 9

Čmelák / **Mokřady ve městě: budoucnost rozvíjíme společně** 11

Ester / **Questingová trasa Rychleby** 14

Chrudim / **Místní Agendou 21 a strategickým řízením k naplňování principů udržitelného rozvoje a zvyšování kvality života obyvatel v Chrudimi** 16

Jilemnice / **Jilemnice – udržitelná** 20

ZO ČSOP Koniklec / **Počítáme s vodou II** 24

Nadace Partnerství / **Otevřená zahrada pro lidi a přírodu ve městě** 27

Národní síť Zdravých měst ČR / **Udržitelné-město.cz: Galerie témat udržitelného rozvoje pro odborníky i veřejnost** 32

Prachatice / **Bioodpad řešíme společně** 34

Uherské Hradiště / **Společně k udržitelnému rozvoji II. – Ochrana významné sídelní zeleně** 37

Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR / **Zvýšení odborné kapacity v oblasti interpretace jako nástroje ochrany přírody a osvěty veřejnosti** 41

Sluňákov – centrum ekologických aktivit města Olomouce / **Sedm bran k přírodě Litovelského Pomoraví** 44

ZO ČSOP Veronica / **Interpretace přírodního dědictví přizpůsobená potřebám seniorů, handicapovaných a rodin s chronicky nemocnými** 46

J. E. Markus-Alexander Antonietti

Velvyslanec Švýcarské konfederace v České republice

Vážení čtenáři,

co má společné monitoring rorýsů a netopýrů v Uherském Hradišti s environmentálně příznivým a účinným hospodařením s dešťovými vodami v Praze? Společným jmenovatelem je *Fond environmentální odbornosti* (FEO), projekt švýcarského programu finanční pomoci České republice, který podpořil obě aktivity.

Švýcarsko se od roku 2008 podílelo na rozmanitých projektech navržených ke snížení hospodářských a finančních nerovností v rozšířené EU částkou 1,302 miliard CHF. V roce 2006 občané Švýcarska rozhodli ve prospěch finanční podpory zacílené na snížení hospodářských a sociálních rozdílů v rozšířené EU. Švýcarsko se tak podílí i na zlepšení bezpečnosti, stability a prosperity v Evropě. Švýcarský příspěvek České republice činí 110 milionů CHF. FEO přesně naplňuje smysl a ducha příspěvku rozšířené EU, protože ochrana

životního prostředí a posílení občanské společnosti jsou dva z pěti specifických cílů Programu švýcarsko-české spolupráce.

Cílem FEO bylo zvýšit plánovací kapacity státní správy ve vybraných oblastech životního prostředí, zvýšit zkušenost a znalost českých environmentálních organizací a využít nové metody propagace ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje. FEO, podpořený Švýcarskem dvěma miliony CHF, jasně reaguje na potřeby českých nevládních organizací i samospráv. Žádný jiný český dotační titul nepodpořil malé projekty zaměřené na specifické a relevantní přístupy ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje. FEO podpořil 33 sub-projektů s tím, že optimální by bylo realizovat jich ještě více.

Švýcarsko považuje Fond environmentální odbornosti v České republice za úspěšný. Kromě jiného k tomuto úspěchu přispěla výborná spolupráce Ministerstva financí a Ministerstva životního prostředí.

Doufám, že tato brožura rozšíří některé zkušenosti a osvědčené postupy získané v průběhu realizace projektů. Přeji Vám příjemné a zajímavé čtení.

J. E. Markus-Alexander Antonietti
Velvyslanec Švýcarské konfederace
v České republice

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Ing. Jan Kříž

náměstek pro řízení sekce fondů EU, finančních a dobrovolných nástrojů

Vážení čtenáři,

rádi bychom Vám za resort Ministerstva životního prostředí představili jeden z nástrojů, jehož prostřednictvím se v oblasti ochrany životního prostředí a podpory udržitelného rozvoje v uplynulém období podařilo realizovat celou řadu úspěšných a přínosných projektů.

Tímto nástrojem je Fond environmentální odbornosti, což je jeden z projektů Programu švýcarsko-české spolupráce.

Smyslem uvedeného programu je přispět ke snížení hospodářských a sociálních rozdílů v rámci rozšíření Evropské unie. Švýcarská konfederace poskytla 1,3 miliard CHF třinácti státům, které v roce 2004 společně vstoupily do EU. Program kromě sféry životního prostředí a infrastruktury podpořil například rozvoj lidských zdrojů a sociální rozvoj či bezpečnost, stabilitu a podporu reforem a další společensky významné oblasti.

Základní cíle stanovené pro oblast životního prostředí a infrastruktury (alokace 31,5 mil. CHF):

- posílit služby spojené s infrastrukturou na úrovni obcí s cílem zvýšit životní úroveň a podporovat hospodářský rozvoj
- zvýšit energetickou efektivitu a zlepšit kvalitu ovzduší (snížení emisí skleníkových plynů a jiných nebezpečných emisí)
- zlepšit management, bezpečnost a spolehlivost komunálních/regionálních systémů veřejné dopravy
- podporovat kapacity plánování ve veřejné správě a zajišťovat transfer znalostí v rámci Fondu environmentální odbornosti.

Realizace prvních projektů Fondu environmentální odbornosti byla zahájena na počátku roku 2012 (první výzva), poslední projekty pak byly ukončeny na podzim roku 2016 (druhá výzva). Jednalo se o různorodé typy projektů, v nich obsažené aktivity i cíle se týkaly širokého spektra oblastí, které souvisí s environmentální tématikou a udržitelným rozvojem. Namátkou jmenujme například místní Agendu 21, hospodaření s vodou, odpadový management, ochrana mokřadních ploch, hospodaření s energiemi atd. Pokud jde o příjemce podpory, i zde můžeme hovořit o širokém pokrytí s víceméně vyváženou podporou měst a obcí, tedy municipalit a různých forem zástupců neziskového sektoru, ať již spolků, obecně prospěšných společností či nadací.

V této brožuře najdete výběr projektů, které Vás mohou inspirovat k aktivitám ve prospěch rozvoje vaší lokality či společnosti.

Ing. Jan Kříž
náměstek pro řízení sekce fondů EU,
finančních a dobrovolných nástrojů

Příjemce dotace: **Centrum pro středoevropskou architekturu**

Metamorfóza městského plánovaní: Negrelliho viadukt

Pražský Negrelliho viadukt by v budoucnosti měly oživit kavárny, obchody, bary nebo galerie. Pod mostní oblouky, kde je v současné době jen nečistota, parkoviště a vybydlené garáže, by se mohla v souvislosti s plánovanou rekonstrukcí viaduktu vrátit kultura a život. Oblast pod druhým nejstarším mostem v Praze by se měla stát přístavem pro kreativní lidi, veřejným prostorem s relaxační zónou.

Vizi využití tohoto atraktivního pražského místa zpracovává Centrum pro středoevropskou architekturu, které je mediátorem mezi jednotlivými vlastníky a aktéry této myšlenky.

V rámci projektu *Metamorfóza městského plánování* připravilo Centrum řadu aktivit, aby k proměně Negrelliho viaduktu došlo pokud možno co nejdříve. Mimo jiné se podařilo zorganizovat akci *Léto pod Negrelliho viaduktem*, během které si mohli lidé užít volejbalové kurty, letní kino, tančírnu nebo si poslechnout koncerty. Cílem projektu je tedy představit veřejnosti potenciál tohoto zajímavého prostoru a vést diskusi o jeho budoucí podobě.

Aktivity projektu

1/ Symposium „Negrelliho viadukt – příležitost pro kreativní město“

Uspořádání samotného sympozia předcházely workshopy s veřejností, jejichž cílem bylo za pomoci hlavních aktérů v první fázi připravit zadání architektonické studie a v druhé fázi ověřit rozpracovanou studii s veřejností. Účastníkům byl pro inspiraci představen nejslavnější evropský projekt transformace viaduktu – *Le Viaduc Des Arts* v Paříži – a koncepce jeho kreativního využití. Další příklady alternativního provozu viaduktů představili architekti z Vídně. Architektonicko-urbanistickou studii nového využití prostoru pod pražskou stavbou nastínili prostřednictvím výstavy a přednášky odborníci z CCEA MOBA.

2/ Projekt architektonického řešení prostoru pod a okolo viaduktu

Po vytvoření zadání projektu byla zpracována architektonická studie, do které byly zakomponovány i hlavní urbanistické aspekty a projekty, které veřejný a soukromý sektor inicializují v nejbližším okolí Negrelliho viaduktu. Zadání studie navazovalo na workshopy s veřejností. Projekt architektonicko-urbanistického řešení zakomponoval například požadavek, aby došlo ke zklidnění dopravy a omezení parkování v okolí viaduktu.

3/ Studijní cesty do Curychu

Záměrem studijní cesty bylo zažít přímo v terénu transformaci stavby IM Viaduktu a přilehlých městských prostor, která prošla komplexní rekonstrukcí. Program byl současně zaměřen na kreativní inkubátory, které se v poslední době v Curychu aktivně rozvíjejí a patří mezi udržitelné struktury podstatné pro rozvoj města.

4/ Publikace

Vznikla dvojjazyčná publikace *Měníme kilometr. Příběh pražského viaduktu*, která je koncipovaná jako inspirační příručka pro podobné projekty. Dokumentuje zejména proces postupných změn v případě Negrelliho viaduktu.

5/ Výstava

Projekt architektonického řešení prostor pod a okolo viaduktu byl představen prostřednictvím výstavy, jejíž vernisáž se odehrála na sympoziu. Dále byla instalována a zpřístupněna veřejnosti po dobu jednoho měsíce v prostorách CCEA.

6/ Testovací provoz

Původně nelegální parkoviště se podařilo proměnit na plnohodnotný veřejný prostor navštěvovaný lidmi, kteří zde bydlí nebo pracují, ale také dalšími Pražany a turisty. Tyto hmatatelné první

kroky – volejbalové hřiště, bistro, basketbalový koš, posezení, pódium pro kulturní a zábavní aktivity, ale zejména relaxační zóna s možností posezení – neformálně ukázaly možnou proměnu ne pouze na papíře, ale skutečným zažitím. Tato zkušenost se stala jedinečným argumentem pro další pokračování projektu, a to nejen pro CCEA.

7/ Management projektu

Jelikož tento projekt navazoval na několikaletou sérii aktivit soustředěných na budoucnost rekonstrukce Negrelliho viaduktu, celá akce se rozběhla bez jmenování manažera projektu. Primárním cílem bylo totiž zahájit včas Aktivitu 6 – Testovací provoz. Teprve pro zahájení vlastní akce *Léto pod viaduktem 2016* bylo osloveno několik projektových manažerů, kteří měli zkušenost s organizováním sportovních či kulturních akcí.

8/ Propagace projektu

Propagace projektu byla intenzivní a díky ní se podařilo nejen přilákat na akci *Léto pod viaduktem 2016* (testovací provoz) více než 5 000 návštěvníků, ale zejména vrátit a udržet téma Negrelliho viaduktu v popředí pozornosti domácích médií.

Příjemce dotace: **Centrum environmentálních projektů**

Přírodní dědictví Brněnska – hrou k poznání

Aktivity projektu

1/ Konzultant EVVO

V projektu byl zaměstnán konzultant, aby podpořil realizaci všech projektových výstupů. Hlavní činností konzultanta byla především koordinace výroby produktů pro předškolní děti, žáky základních škol a pro středoškoláky.

2/ EVVO produkty pro předškolní děti

V rámci lesní mateřské školky Sýkorka bylo vybudováno pro celoroční činnost v přírodě přírodní hřiště a pocitová stezka. Součástí hřiště je dílnička, venkovní kuchyňka, hnízdo, nory, doupata, vodní atrakce a přírodní laboratoř. Pocitovou stezku využívají děti při vycházkách do lesa a při učení v přírodě. Koncept vybavení pak byl prezentován ostatním lesním mateřským školkám v ČR.

3/ EVVO produkty pro základní školy

Základní aktivitou byla celoroční soutěž žáků, kteří v rámci výuky i mimo výuku dokumentovali přírodní zajímavosti na území obce. Žáci fotili podklady na web atlasu živé a neživé přírody. Nejlepší fotografie byly použity i na panely k naučné stezce. Dále vznikla školní naučná stezka Pěšina, na které je deset informačních tabulí o zajímavostech místní krajiny, např. o potoku Ponávka, místní floře, fauně nebo tabule o myslivosti. Na stezce je také posezení a předměty k vnímání zvuků lesa. Naučná stezka Pěšina a virtuální atlas živé a neživé přírody byly představeny dalším třem základním školám.

4/ EVVO produkty pro střední školy

Byly připraveny textové a obrazové podklady pro DVD prezentující informace o zajímavých přírodních lokalitách

a jednotlivých druzích v okresech Brno-město, Brno-venkov a Blansko. Z každého okresu bylo prezentováno 20 lokalit, 50 rostlin a 50 živočichů. K nejvýznamnějším zajímavostem bylo vytvořeno 100 ks beetaggů a 100 ks QR kódů, které byly propojeny s mobilními internetovými stránkami. Na základě těchto podkladů bylo vytvořeno také 100 kusů tagglistů, které byly nainstalovány.

Příjemce dotace: **Čmelák v.o.s.**

Mokřady ve městě: budoucnost rozvíjíme společně

Mokřady Jablonné v Podještědí jsou jedním z přírodně cenných míst, které Čmelák od roku 2005 revitalizuje. Ze zanedbané plochy s černými skládkami Čmelák vytvořil malebné místo. Útočiště zde nalezly chráněné rostliny a živočichové, zároveň jsou mokřady vyhledávaným místem k rekreaci a odpočinku. Dnes v mokřadech najdete osm tůní, dřevěné chodníčky, lavičky, naučné cedule a mnoho dalšího. Mokřady Jablonné tak díky Čmeláku slouží přírodě i lidem.

Aktivity projektu

1/ Podpora dlouhodobého managementu

Výstupem této aktivity byla projektová dokumentace s návrhem podoby revitalizace zbývajících částí mokřadních pozemků. Byly vypracovány odborné podklady pro plán dalšího managementu ochrany přírody v mokřadním parku. Na plánování rozvoje lokality se vedle

expertů podíleli rovněž zástupci místní veřejnosti a představitelé veřejné správy.

2/ Ekologická výchova a osvěta

Obsahem byly vybrané prvky návštěvnické infrastruktury a informační systém lokality včetně návaznosti na životní prostředí a cestovní ruch ve městě Jablonné v Podještědí a jeho okolí. Vznikly tři terénní výukové programy pro MŠ, ZŠ a SŠ a jejich manuály pro pedagogy a lektory. Pro širokou veřejnost byly vytvořeny originální aktivizační, informační i výukové pomůcky a modelová exkurze se zážitkovým programem v mokřadech.

3/ Navazující osvětové aktivity

V tomto případě šlo o zapojení veřejnosti do ochrany přírody s cílem oživit mokřady. Osvětové aktivity umožnily systematickou komunikaci s místní komunitou. Byly uspořádány různé akce a soutěže pro občany města, a to nejen pro děti, ale i pro seniory. Zapojení veřejnosti do řádné

péče o mokřady proběhlo formou dobrovolnických akcí. Součástí byla také publicita projektu a propagační předměty.

4/ Šíření a přenos realizované dobré praxe

Studijní cesta po inspirativních příkladech dobré praxe, šíření osvětových výstupů do škol i dalších organizací v kraji a dalších regionech, prezentace na seminářích a exkurzích, podpora pedagogů a dalších nositelů EVVO ve spádovém regionu města – tak v rámci této aktivity vypadala praxe v propojování ochrany přírody, výchovy, osvěty a udržitelné rekreace v urbanizovaném prostoru.

Pro ilustraci uvádíme nápady, jak lze s tématikou mokřadů pro osvětu, výchovu a zapojení místní komunity pracovat.

a/ Terénní výukové programy

V rámci aktivity *Výchova a vzdělávání o vodě v krajině* byly vytvořeny výukové programy pro MŠ, ZŠ a SŠ. Připraveny a ověřeny byly tři metodiky terénních výukových programů, uskutečnilo se 6 pilotních realizací. Doplňujícím výstupem se stal nabídkový list pro pedagogy.

b/ Celoroční tematické soutěže

Ve spolupráci s Městskou knihovnou v Jablonném v Podještědí probíhala fotografická soutěž (137 fotografií od 54 soutěžících). Dále se uskutečnila výtvarná soutěž pro děti z MŠ a ZŠ v Jablonném v Podještědí, vyhodnocení proběhlo na Dni otevřených dveří v Mokřadech Jablonné.

Poslední související soutěží bylo zapojení lokality a tématu mokřadů do *Velké třídní soutěže o dort* v místní ZŠ.

c/ Osvětově-inspirační skládačka a audiostezka městem

Byla vydána kombinovaná osvětově-inspirační skládačka, která nabídla přehled obecných zásad při zakládání mokřadů. Autoři se mimo jiné snažili vyvrátit předsudky o mokřadech. Mokřady byly ve spolupráci s místním „audiotýmem" napojeny na audiostezku vedoucí městem a jeho okolím.

d/ Modelová exkurze a zážitkový program pro turisty

Pro turisty byla vytvořena a pilotně třikrát realizována zážitková exkurze. K dispozici byl i manuálu pro lektory, který vznikl na základě zkušeností z dříve uskutečněných realizací.

e/ Mapa přírodních zajímavostí města a okolí

Vznikla mapa přírodních zajímavostí města a okolí, s popisem lokalit, které jsou pozoruhodné nejen z hlediska ochrany přírody, ale také z hlediska historie a geologie zdejší krajiny. Mapovým podkladem je turistická mapa v měřítku 1:50 000.

f/ Tematické akce s veřejností

Společné plánování dalšího rozvoje mokřadů s odborníky, *Den otevřených dveří* v Mokřadech Jablonné nebo terénní populárně naučný seminář o životě v mokřadu – takové byly tematické akce s veřejností.

g/ Dobrovolnické dny

Se sloganem *Obyvatelé Jablonného pomáhají mokřadům*, se uskutečnily dobrovolnické dny pro děti i veřejnost.

h/ Terénní workshop pro pedagogy

Na základě zkušeností z uskutečněných programů byl realizován terénní seminář s ukázkami konkrétních aktivit, a nabídkou teoretického základu pro tvorbu programů na obdobných lokalitách.

Příjemce dotace: **ESTER z.s.**

Questingová trasa Rychleby

Ekocentrum Rychleby je moderní vzdělávací komplex v jedinečné přírodě Rychlebských hor. Díky své poloze a sofistikovanému řešení je vhodný pro vzdělávací i volnočasové aktivity pro různé cílové skupiny. Projekt Questingová trasa Rychleby vznikl jako jedna z dalších aktivit vedoucí

k atraktivnímu prožití volného času. Kilometrová stezka byla zpřístupněna především pro rodiny s dětmi. Vede od Ekocentra Rychleby Komáří dolinou. Zčásti připomíná naučnou stezku, zčásti bojovou hru. Na pěti stanovištích poznávají návštěvníci příběhy míst v Rychlebských horách, místní krajinu, obyvatele a jejich historii, plní různé úkoly a luští tajné vzkazy při procházce krajinou.

Rychlebská stezka je věnována především dětem, ale nudit se nebudou ani rodiče. Pokud je jim v přírodě dobře a zajímají je příběhy a detaily místa, na kterém se ocitli, i dospělí zavětří dobrodružství a ponoří se do hledání a pozorování s dětskou vervou. Questingová trasa je také o tom, že si návštěvníci mohou prozkoumat les smyslově. V tichu pozorovat a hledat, zkoumat detail, dotekem osahat různé povrchy,

bystřit zrak v šeru tunelu či pracovat s rovnováhou na balančních překážkách.

Aktivity projektu

1/ Projekt budování trasy

V rámci aktivity byla vytvořena projektová studie ke questingové trase tak, aby byla maximálně v souladu s přírodou včetně použitých materiálů a umožňovala vlastní údržbu i po ukončení projektu. Aktivita byla uskutečněna za odborné podpory pracovníků LESY ČR a partnera projektu.

2/ Budování trasy o délce cca 1 kilometru

Questingová trasa byla vybudována z přírodních materiálů. Její stavba si vyžádala prořezání porostů, drobné terénní úpravy a zpevnění okrajů trasy. Řada prací probíhala ručně v souladu s přírodou. Přidanou hodnotou této aktivity bylo, že tyto práce prováděli především klienti ESTER z.s. v rámci pracovní terapie.

3/ Příprava a realizace questingových nástrojů

Vzniklo pět questingových nástrojů z přírodních materiálů, které jsou udržitelné a svým charakterem mají vzdělávací a osvětovou hodnotu jak pro školy, tak i pro rodiny s dětmi či jednotlivce. Bylo vytvořeno pět questingových stanovišť: stezka bosých nohou s rozpoznáním přírodních materiálů, totem s rozpoznáním regionálních řemesel, tunely s otáčecí cedulí s rozpoznáním flory, balanční kláda pro vnímání přírody a její rovnováhy a zvířátka s rozpoznáním místní fauny. Každé stanoviště mělo svůj pohádkový příběh, který doplnila tzv. „hledačka – quest“ ve formě tajného lesního jazyka.

Celou trasou a příběhem provází návštěvníky Průvodce, který je ke stažení na stránkách *www.questingrychleby.cz*

4/ Příprava a realizace vzdělávacího programu

V rámci této aktivity byl vytvořen vzdělávací program a metodická příručka ke questingové trase Rychleby tak, aby

navazoval na aktuální Rámcový vzdělávací program a splňoval definované parametry ve vztahu k cílové skupině, charakteru stezky a questingovým nástrojům. Příručka byla distribuována jak v tištěné, tak v elektronické podobě.

5/ Management projektu

Koordinátor projektu řídil a administroval projekt v souladu s jeho cíli a nastaveným rozpočtem. Zajišťoval komunikaci napříč týmem a dohlížel na dodržování povinné publicity.

Příjemce dotace: **Chrudim**

Místní Agendou 21 a strategickým řízením k naplňování principů udržitelného rozvoje a zvyšování kvality života obyvatel v Chrudimi

V Chrudimi si uvědomili, že veřejnost je potřeba zapojit do rozvoje města. Předejde se tím možným nedorozuměním, nesouhlasným reakcím s nově navrhovanými záměry a projekty, psaní petic a stížností. Aktivním zapojením do rozvojových aktivit města si občané vytvářejí pocit sounáležitosti s místem, kde žijí, pracují a tráví svůj volný čas.

Město Chrudim prostřednictvím realizovaného projektu *Zdravé město a místní Agenda 21* zapojuje veřejnost do rozvoje města průběžně. Občané mohou sdělit jeho pracovníkům své náměty a připomínky, které jsou následně zohledňovány v přípravě jednotlivých projektů.

Vyhledávanou metodou zapojování veřejnosti do života města jsou veřejná projednání. Každoročně organizuje město pro občany veřejné projednání *Desatera problémů města Chrudim*. Tato forma setkání umožňuje sestavit žebříček nejpalčivějších problémů, které město trápí.

Občané mohou diskutovat o problémech a možnostech řešení se starostou, místostarosty města a dalšími pracovníky městského úřadu. Vedení města seznamuje přítomné se stavem řešení problémů, které byly vytipovány v roce uplynulém. V průběhu společných diskuzí jsou zaznamenány připomínky obyvatel, které přejdou dle možností do řešení příslušných odborů či se stávají zásobníkem inspirací pro sestavování Akčního plánu Strategického plánu udržitelného rozvoje města Chrudimi 2015–2030. Po společném veřejném konsenzu je na závěr

setkání vytipováno *Desatero problémů města Chrudim* na daný rok. Stanovené problémy jsou vždy před předložením do Zastupitelstva města Chrudim ověřeny ještě veřejnou anketou.

Své místo v plánování kontaktů s veřejností mají i kulaté stoly. Jde o interaktivní formu zapojování veřejnosti, při níž se očekává aktivní diskuse.

Pro určité aktivity v oblasti komunikace s veřejností využívá Chrudim tzv. pasivní formy komunikace, mezi které se řadí dotazování, ankety, sociologické průzkumy apod. Tyto formy komunikace bývají používány pro ověřování stanoveného *Desatera problémů města Chrudim* nebo při zjišťování spokojenosti obyvatel s místním společenstvím. Každoročně

bývá v Chrudimi pro místní veřejnost připraveno přibližně 25 setkání. Z tohoto důvodu bylo nezbytné proškolit zaměstnance MěÚ, kteří nejvíce komunikují s veřejností.

Ostatní aktivity projektu

1/ Plán odpadového hospodářství města

Chrudim dlouhodobě pracuje v systému místní Agendy 21. Má zavedený systém environmentálního managementu „EMAS". Od roku 2009 Chrudim vydává *Environmentální prohlášení*, jehož součástí je „Environmentální politika". Odpadové hospodářství se tímto prohlášením řadí mezi významné environmentální aspekty a snižování odpadů ukládaných na skládky a zvyšování množství vytříděných odpadů je stanoveno v jeho cílech.

I proto se město rozhodlo zpracovat nový *Plán odpadového hospodářství města Chrudim*. V tomto plánu jsou zohledněny

i náměty obyvatel, které zazněly v uplynulých letech na veřejných projednáních *Desatera problémů města Chrudim*. Nový plán odpadového hospodářství byl schválen Zastupitelstvem města Chrudim a stal se tak součástí koncepční dokumentace města. Plán specifikuje a rozvíjí oblast životního prostředí ve Strategickém plánu pro udržitelný rozvoj města Chrudimi pro období 2015–2030.

2/ Spolupráce u osvětových akcí

Spolupráce veřejného, soukromého a neziskového sektoru je v Chrudimi již zaběhnutou praxí. Spolupráce bývá uplatňována především u větších osvětových kampaní, jakými jsou například *Den Země*, *Dny zdraví* nebo *Chrudimský týden pro Fair Trade*. U těchto akcí město Chrudim, coby veřejný sektor, zajišťuje prostory pro konání akce, vyřizuje veškerá povolení, poskytuje mobiliář potřebný pro akce a podílí se na medializaci i propagaci. Subjekty z oblasti neziskového či soukromého sektoru do akce vstupují především z hlediska svých odborností – například ekologickým poradenstvím, předváděním

lidových řemesel či zajištěním poskytování první pomoci.

3/ Na kolo jen s přilbou

Cílem této kampaně bylo poukázat na nutnost používání cyklistických přileb a reflexních materiálů. Na celé kampani s městem spolupracovala Městská policie Chrudim, Policie ČR, TyfloCentrum, ČČK, mateřské a základní školy a Besip. Součástí byla akce připravená na dopravním hřišti v Městském parku města Chrudim.

4/ Besedy se strážníky Městské policie Chrudim

První stupeň základních škol absolvoval začátkem školního roku cyklus besed se strážníky Městské policie Chrudim. Obsahem bylo povídání o zásadách správného přecházení, prověření znalostí základních dopravních značek a používání reflexních materiálů. Strážníci také mimo jiné upozornili na nebezpečná místa v okolí škol, které děti navštěvují.

5/ Globální odpovědnost a ekovýchova

Vzdělávání veřejnosti v oblasti globální odpovědnosti a ekologické výchovy je jednou z priorit města Chrudim. Pro základní a střední školy, zastupitele města, ale i veřejnost jsou organizovány vzdělávací semináře zaměřené na problematiku místní Agendy 21, udržitelného rozvoje či globální odpovědnosti. Pilotně byl ve spolupráci s Městskými lesy Chrudim připraven projekt zaměřený na zkvalitnění ekologické výchovy a osvěty u žáků chrudimských škol.

Příjemce dotace: **Jilemnice**

Jilemnice – udržitelná. Urbanistická vize města

Zvýšit informovanost lokálních politiků i místních obyvatel o tématech udržitelného rozvoje, nabídnout zejména politikům informace pro jejich odpovědné rozhodování, které se týká územní dimenze – to byly hlavní cíle projektu *Jilemnice – udržitelná*. Cílovou skupinu projektu tvořili politici, úředníci, místní obyvatelé a odborníci, ale také děti a mládež. Hlavními výstupy projektu se staly urbanistická vize Jilemnice a urbanistická studie sídliště Spořilov, které napomohou efektivnímu řízení města. Oba dokumenty vzbudily zájem i u laické veřejnosti, což svědčí o správně připravených aktivitách projektu.

Aktivity projektu

1/ Celková urbanistická vize Jilemnice

Urbanistická vize byla vypracována firmou Atelier L Hradec Králové na dlouhodobou udržitelnost charakteru zástavby ve městě a zohlednila nová témata, jakým je například dopad klimatických změn na město, včetně strategie jejich předcházení. Nosným tématem bylo řešení přívalových

srážek a nový náhled na záchyt vody v krajině. Další součástí řešení byl koncept udržitelné dopravy s posouzením možnosti cyklodopravy. Nezanedbatelnou součástí vize byl i náhled na udržitelnou energetiku a vztah energetické náročnosti objektů vzhledem k poloze a umístění lokality. Zadání, vlastní zpracování a finální podoba byla průběžně projednávána s veřejností formou workshopů.

Připomínky občanů byly zpracovatelem využity k vyšší kvalitě jeho odevzdaného díla a bezesporu obohatily obě strany procesu.

2/ Urbanistická studie panelového sídliště Spořilov

Studie byla zpracována Centrem kvality bydlení, o.s., partnerem projektu, jako pilotní projekt s důrazem na obyvatelnost a čitelnost prostředí. Byla pokračováním mezinárodního projektu *Sídliště jak dál?*. Partnerovi bylo nabídnuto, aby si své teoretické zkušenosti vyzkoušel v praxi na území panelového sídliště Spořilov v Jilemnici. Zadání, vlastní zpracování a finální podoba urbanistické studie byla po celou dobu průběžně projednávána s veřejností formou workshopů.

Navržená řešení urbanistických změn byla na setkání obyvatel sídliště Spořilov vesměs přijímána kladně, připomínky k řešení měly jen věcný charakter. Projekt se stal příkladem popularizace pojmu

udržitelný rozvoj v rámci veřejné tvorby strategických materiálů města Jilemnice – urbanistické vize a urbanistické studie sídliště Spořilov s místní samosprávou a místními obyvateli. Byl realizován v příkladné spolupráci s partnery CI2, o.p.s. (společnost provedla šetření indikátorů ECI a zajistila závěrečnou konferenci k urbanistické vizi) a Centrem kvality bydlení, o.s. (sdružení zpracovalo urbanistickou studii s výzkumným přesahem, která řešila panelové sídliště Spořilov). Projekt prokázal, že i pro menší města má význam zpracovat si strategické dokumenty typu urbanistické vize, či studie, za předpokladu dobrého partnerství různých sektorů a zejména vhodným zapojením místních obyvatel.

3/ Osvětová kampaň

Kampaň zajistila informovanost místních obyvatel o udržitelném rozvoji a dopadu na Jilemnici. Proběhlo pět přednášek a čtyři workshopy, bylo publikováno několik článků v Jilemnickém zpravodaji, byly vytištěny dvě barevné brožury (*Celková urbanistická vize Jilemnice* a *Urbanistická studie sídliště Spořilov*) a proběhla

soutěž pro děti a mládež. Na závěr projektu se uskutečnila odborná konference na téma udržitelnosti v Jilemnici, které se účastnili odborníci z jiných měst i místní občané.

4/ Šetření indikátorů ECI

Šetření indikátorů předcházela vlastní projekční práce. V rámci partnerství provedla společnost CI2 o.p.s. dotazníkové šetření mezi místními obyvateli, které bylo zaměřeno na otázky spokojenosti obyvatel ve městě, na otázky spojené s urbanismem, bydlením a udržitelnou dopravou. Součástí dotazníkového šetření byly i specifické otázky obyvatelům sídliště, které sloužily jako podklady pro urbanistickou studii.

Indikátory ECI sleduje město Jilemnice již od roku 2010, takže trendy z těchto šetření šlo vysledovat.

Příjemce dotace: **Koniklec ZO ČSOP**

Počítáme s vodou II

Projekt Počítáme s vodou I. a II. realizoval aktivity směřující k lepší informovanosti o opatřeních, která vedou k udržení dešťové vody v krajině a napodobení přirozených odtokových poměrů území před urbanizací. Navázal na řadu předchozích aktivit organizace zaměřených na podporu zavádění systému hospodaření s dešťovou vodou – systému založeného na budování prvků navracejících vodní režim krajiny co nejblíže k přirozenému stavu. Projekt byl zaměřen zejména na poskytování informací zástupcům státní a veřejné správy a občanům. Zástupcům státní a veřejné správy projekt nabídl odborné poradenství, semináře k problematice hospodaření s dešťovou vodou, zahraniční exkurzi za příklady dobré praxe do Německa a Švýcarska, vydání publikace "Hospodaření s dešťovou vodou v ČR" a konferenci "Hospodaření s dešťovou vodou jako nástroj udržitelného rozvoje". Občanům pak projekt nabídl především poradenství a možnost zúčastnit se výše zmíněných akcí, pokud mají o problematiku hlubší zájem.

Aktivity projektu

1/ Odborné poradenství – online poradna pro odbornou i laickou veřejnost zdarma

Na dotazy k tématu dešťových vod a jejich roli v městské urbanistice odpovídali spolupracující odborníci. Celkem bylo zodpovězeno téměř 500 dotazů. Poradna funguje částečně i po skončení

projektu, převzala ji ekoporadna Ekocentra Koniklec.

2/ Semináře k problematice hospodaření s dešťovou vodou

V rámci projektu proběhly 2 cykly seminářů s odborníky ve všech krajských městech ČR. Každý cyklus obsahoval 8 seminářů a zúčastnilo se jich více než 500 osob. Komorní rozměr seminářů umožnil diskuzi nad tématy, která s sebou přinesli účastníci, a osobní seznámení s odborníky na HDV v ČR.

3/ Zahraniční exkurze za příklady dobré praxe do Německa a Švýcarska

V této aktivitě šlo o to, inspirovat se v zemích, které začaly hospodařit s dešťovou vodou již dříve. Exkurzí v letech 2014 a 2015 se pokaždé zúčastnilo cca 50 zástupců veřejné správy, neziskových organizací, podnikatelů, vysokoškolských kantorů či studentů. Program

účastníky zavedl do mnichovské předměstské čtvrti Riem, do švýcarských kantonů Appenzell Innerhoden a Ausserhoden a do obce Ostfildern, ležící na okraji Stuttgartu. Pro oblast Appenzellu je příznačný poměrně vysoký úhrn srážek, blízkost hor a rozptýlená zástavba. Jádro exkurze se odehrávalo právě zde. Švýcarský přístup k hospodaření se srážkovými vodami je unikátní v pochopení potřeby

komplexnosti – místně optimální řešení hledají společně stavebníci či vlastníci stavby, projektanti, experti a úřady. Průvodci byli úředníci a projektanti, kteří současnou podobu hospodaření s dešťovou vodou plánovali.

4/ Mezinárodní konference Počítáme s vodou

Šlo odborné setkání nad tématy oboru HDV, umožňující výměnu zkušeností v mezinárodním kontextu. Zahrnuta byla témata: ochrana před suchem a povodněmi, mikroklima měst, zelená infrastruktura, změna klimatu, příklady dobré praxe, atd. Na konferenci vystoupila mimo českých kapacit v oboru také řada zahraničních řečníků z Německa, Švýcarska a Slovenska.

5/ Stavba zahradního jezírka na pozemku ZŠ Montessori, Praha 12

Stavba probíhala ve spolupráci s učiteli a dětmi ZŠ a MŠ Na Beránku, Praha 12. Ze stavby vznikl instruktážní manuál, který může být pro další zájemce využitelný jako průvodce stavbou jezírka.

6/ Stavba první demonstrační a výukové vertikální zahrady v Praze umístěné u Zahradního učiliště Praha-Komořany

Zelená stěna zdobí plochu přibližně 7,5 m^2 východní stěny učiliště a slouží učňům jako další pěstební plocha. Zároveň jim poskytla unikátní možnost osvojit si péči

o tento inovativní druh městské zeleně. Na osázení vertikální zahrady se podílela veřejnost. Při workshopu si mohli účastníci vyzkoušet, jak se rostliny do vertikální zahrady sází.

Hlavní výstupy projektu

a/ Publikace *Hospodaření s dešťovou vodou v ČR* je založena na současné legislativě platné v ČR, může sloužit pracovníkům vodoprávních úřadů i projektantům při výběru vhodných zařízení správného hospodaření s dešťovou vodou.

b/ Mapa příkladů HDV – online mapová databáze příkladů realizací v ČR.

c/ Online průvodce rozhodováním, pomocí otázek dovede k závěrům ohledně správnosti plánované stavby z hlediska odvodnění dle principů správného hospodaření s dešťovými vodami.

d/ Informační portál *pocitamesvodou.cz* se znalostmi a zkušenostmi z oboru hospodaření se srážkovými vodami.

Příjemce dotace: **Nadace Partnerství**
(v mezinárodním styku *Czech Environmental Partnership Foundation* – CEPF)

Otevřená zahrada pro lidi a přírodu ve městě

Aktivity projektu

KA1 – Programy pro odborníky

1/ Interpretace dat fungování pasivní budovy

Byla vytvořena druhá brožura na téma Zelené budovy – chytré energie a byla rozeslána na 8 476 adres a třetí brožura, která byla rozeslána na 7 681 adres. Podle ohlasu místních zastupitelů měla rozesílka svůj význam a zvláště starostové v menších obcích se živě zajímali o možné úspory díky lepší výstavbě.

2/ Workshopy pro tvůrce technologií a jejich inovátory

Workshopy se týkaly pasivních budov na Údolní 33, inovativnímu online měření spotřeb a zkušenostem s provozem pasivních domů.

3/ Workshop Úspory vody

Setkání bylo určeno odborníkům z řad především brněnských a jihomoravských

firem a představilo fungování úsporných a šetrných technologií.

4/ Inspiraterra

Tématem první mezioborové konference byla energie a její úspory v organizacích. Druhá konference se týkala fotovoltaiky a památkových zón. Výstupy z obou konferencí byly zveřejněny na webu a jednotlivé prezentace rozeslány zájemcům z řad odborné veřejnosti.

KA2 – Podpora lokálního pěstování a spotřeby

1/ Zemědělsko-pracovní vzdělávací program

Jarních pilotáží tohoto vzdělávacího programu se účastnilo šest mateřských škol. V návaznosti na podzimní pilotáže tak vznikl program, který prováděl děti hospodařením v průběhu celého roku. Cestu od semínka přes péči o zasazené plodiny, jejich sklizeň a zpracování, děti zažily

v rámci programů, které probíhaly ve všech ročních obdobích. Vzhledem k věku cílové skupiny se potvrdilo jako důležité děti motivovat pohádkovým příběhem a aktivity z velké části koncipovat jako herní se zaměřením na zpracované téma.

V rámci zemědělského programu pro dospělé se zapojila řada dobrovolníků. Evidujeme celkem 11 organizovaných skupin dobrovolníků s celkovým počtem 95 osob. Další dobrovolníci využili nabídky zapojit se do zahradnického klubu.

2/ Zeleninový a bylinkový vzdělávací program

Tento program byl realizován ve dvou modulech: jednotlivé návštěvy školek a vícečetné návštěvy jedné třídy. Program měl velký úspěch u dětí i pedagogického sboru a vedl k objednávání dalších programů. Manuál programu pro děti se jmenuje Čarovné bylinky. Potvrdilo se, že stanovený cíl naučit děti poznávat šest bylinek, dobře vymezuje zaměření kurzu a zároveň poskytuje dostatečný prostor pro pohyb a aktivity spojené s pěstováním, sklizní a zpracováním bylin v zahradě. Také proběhl zeleninový a bylinkový program pro veřejnost. Tří kurzů se zúčastnilo celkem 37 účastníků. Daný čas byl využit k sestavení vědomostního základu pro práci s bylinami při výrobě přírodní kosmetiky a k ověření tří tematicky odlišně zaměřených kurzů – zimní varianta, časné jaro a pozdní jaro.

3/ Vzdělávací program a kurz o včelách

Akce se zúčastnilo 127 dětí ze 7 školek. Předškolní děti si velmi užívaly program,

který je hravou formou seznámil nejen s uspořádáním včelích společenství, ale především s důležitými funkcemi včel v přírodě. Manuál programu pro děti se jmenuje Včelí království.

Dva pilotní kurzy, které byly určené veřejnosti, absolvovalo celkem 27 lidí. Účastníci, kteří včely již mají, hodnotili velmi vysoko nejen teoretickou, ale především praktickou část kurzu.

4/ Vzdělávací program Ekologická kuchyň

Uskutečnilo se celkem 7 pilotních programů pro MŠ. Děti i vařily, ale ukázalo se, že v tomto věku je to náročné, proto byl veškerý čas věnován přípravě jídel.

Manuál programu pro děti se jmenuje Vaříme se skřítkem a vílou. Dvou pilotních kurzů pro širokou veřejnost se účastnilo 30 osob. Tento kurz byl profilován tak, aby se účastníci naučili zpracovávat rostliny, které nejsou tradičně v kuchyni využívány. Stěžejní částí programu bylo Desatero ekologické kuchyně, které shrnuje zásady udržitelné spotřeby.

5/ Reedice publikace Rostliny v Otevřené zahradě

Vzhledem k častému dosazování nových rostlin v areálu OZ musela autorka přistoupit k přepracování brožury i mapy rostlin. Byla vytištěna plnohodnotná reedice publikace, která odpovídá současnému stavu zahrady.

KA3 – EKOPOP

1/ Jarní a podzimní slavnost

Jarní slavnost byla velmi úspěšná, jak účastí, tak i ohlasem na aktivity pro širokou

veřejnost s environmentálním obsahem. Vzhledem k rozpracovanosti jednotlivých programů byla slavnost využita k jejich propagaci – k vidění byly stanoviště a aktivity vztahující se k zemědělskému, bylinkovému i včelařskému programu. Pokryty byly i aktivity pro předškolní děti formou zábavných her a úkolů.

2/ Interaktivní envirohra

Questingová hra pro starší děti a dospělé v areálu Otevřené zahrady byla pilotně vyzkoušena, několikrát upravována

a připravena k tisku. Celkem byly zpracovány zábavné úkoly na šesti stanovištích v zahradě, vždy navázané na úsporné technologie a šetrné používání vody v areálu.

KA4 – Školení pro členy realizačního týmu

1/ Cyklus konzultací s odborníky

Realizační tým Nadace Partnerství navštívil za účelem konzultací odborníky ze Sluňákova, centra ekologických aktivit města Olomouce.

2/ Vzdělávání pro členy realizačního týmu

V rámci vzdělávání získala metodička realizačního týmu Nadace Partnerství osvědčení na Školní systemické konstelace. Proběhl také kurz realizačního psaní pro PR tým. Členové širšího realizačního týmu absolvovali kurz první pomoci.

Příjemce dotace: **Národní síť Zdravých měst ČR**

Udržitelné-město.cz: Galerie témat udržitelného rozvoje pro odborníky i veřejnost

Místní Agenda 21 je progresivní metodou a nástrojem řízení kvality veřejné správy. Pomáhá městům, obcím a krajům k praktickému uplatnění principů udržitelného rozvoje na místní a regionální úrovni. Má za cíl ve spolupráci s veřejností a místními partnery dbát na kvalitu rozvoje daného místa a zlepšovat a zefektivňovat služby, které úřad svým občanům poskytuje. Je zaměřena nejen dovnitř úřadu, ale zejména navenek (systematické zapojování veřejnosti, průběžná komunikace, otevřené sdílení zkušeností atd.). MA21 je využitelná ve všech typech úřadů – od malé obce, přes středně velká a velká města, mikroregiony, až po kraje či místní akční skupiny.

Národní síť Zdravých měst ČR sdružuje většinu pokročilých realizátorů MA21 a poskytuje městům, obcím i regionům průběžnou metodickou a realizační podporu. V rámci projektu *Udržitelné-město.cz: Galerie témat udržitelného rozvoje pro odborníky i veřejnost* připravila nový a přehledný webový portál.

Aktivity projektu

1/ Popularizace udržitelného rozvoje a Místní agendy 21 prostřednictvím webové Galerie témat

1.1/ Vytvoření webového portálu Galerie témat udržitelného rozvoje

V rámci nového webového portálu bylo vytvořeno 11 tematických rozcestníků k definovaným oblastem udržitelného rozvoje. Tematické rozcestníky mají totožnou strukturu a jsou zde ukázky dobré praxe a nejrůznějších inspirací z dané oblasti, včetně důležitých odkazů a informačních zdrojů. Portál byl navržen a připraven tak, aby byl srozumitelný, měl přitažlivou grafiku a byl uživatelsky přívětivý. Cílem bylo, aby byl využitelný nejen odborníky, ale aby oslovil i širokou veřejnost.

1.2/ Materiál k propagaci portálu Galerie témat udržitelného rozvoje

Materiál byl dokončen a distribuován na projektových akcích i dalších akcích příjemce a byl nabídnut i odborným partnerům. Propagace portálu a šíření materiálu pokračuje i po skončení projektu.

2/ Inovativní nástroje a návody pro realizátory MA21

2.1/ Databázový nástroj pro plnění auditu udržitelného rozvoje a pro benchmarking

Elektronický nástroj pro plnění auditu udržitelného rozvoje byl dokončen v plném rozsahu. V současné době mohou pokročilá města audit zpracovávat přímo v tomto prostředí, přičemž již není nutné přeposílat a upravovat DOC tabulky. Data z auditu jsou po zpracování hned přehledně viditelná na webových stránkách a je možné je porovnávat s daty ostatních měst. Zároveň je možné tento nástroj využívat pro benchmarking municipalit. Obecně řečeno – tento databázový nástroj zjednodušuje práci při zpracovávání auditu, přehledně zobrazuje cenná data a podporuje další města ve zhotovení vlastního hodnocení.

2.2/ Podrobný návod ke Kritériím MA21

V publikaci najdou realizátoři MA21 srozumitelně uvedené základní informace o MA21, metodické postupy a další informace.

3/ Podpůrné konzultace a akce projektu v ČR i ve Švýcarsku, publicita projektu

3.1/ Konzultace aktivit projektu a související akce v ČR včetně publicity

Výstupy a nástroje projektu byly v průběhu příprav konzultovány a testovány s konečnými uživateli, především zástupci veřejné správy. Uskutečnily se dva workshopy, tzv. *Školy Zdravých měst*, kde byly představeny připravované nástroje a výstupy projektu. Proběhla i celostátní konference, která představila výstupy

projektu a nasbírané inspirace. Představily se i nejpokročilejší municipality zpracovávající audity udržitelného rozvoje.

3.2/ Konzultace aktivit projektu a akce se švýcarským partnerem

Uskutečnila se studijní cesta českých expertů do Švýcarska, během které si účastníci vyměnili zkušenosti z uplatňování udržitelného rozvoje v praxi měst i regionů. Setkání v Praze pak zhodnotilo vzájemnou spolupráci a představilo metodické postupy a výstupy projektu.

Příjemce dotace: **Prachatice**

Bioodpad řešíme společně

Projekt *Bioodpad řešíme společně* zaměřil informační kampaně na celou škálu cílových skupin. Pro žáky MŠ a ZŠ byly připraveny vzdělávací semináře. Během seminářů se děti dozvěděly, jak třídit odpad, co je bioodpad a jak s ním nakládat, co je kompost, z čeho se skládá a jak kompostovat.

Především rodičům, prarodičům a dětem byla určena exkurze do kompostárny v Písku, kde se návštěvníci dozvěděli něco o systému odpadového hospodářství ve městě. Seznámili se s jednotlivými kroky a postupy při zpracování kompostu a zjistili, jak je kompost ve městě využíván. Následovala návštěva ve sběrném dvoře a ve sběrném místě vysloužilých elektrozařízení. Zde mohli účastníci nahlédnout do kontejnerů na jednotlivé druhy odpadů a porovnávat, co odkládají občané v Písku a co za odpad se objevuje ve sběrném dvoře v Prachaticích.

Víla Majolenka a soumar Oskar provádí Prachatičáky rokem 2016 prostřednictvím kalendáře, jehož tématem jsou odpady a jejich třídění. Obrázky do kalendáře malovala paní Zdeňka Študlarová, každý z nich je originálem a je zopakován v pohlednici, která je součástí kalendáře.

Na seminář *Žížaly v akci!* si přišlo vyrobit vlastní vermikompostér 36 zájemců včetně dětí. Z plastových kyblíků vyrobili 10 kompostérů. Děti pomáhaly s výrobou a ve volném čase se věnovaly malování květníčků pro jarní výsadbu a různým ekohrátkám. Vermikompostéry si lidé odnášeli domů s „násadou" žížal, trochou kompostu a s množstvím informací a praktických rad, jak se o žížalí kompostér správně starat.

Součástí projektu bylo i vytvoření strategických dokumentů pro odpadové hospodářství města jako jsou *Obecně závazná vyhláška o nakládání s odpadem*, *Plán odpadového hospodářství města* a *Motivační systém třídění odpadů*.

Ostatní aktivity projektu

1/ Řešení bioodpadu za účasti občanů

Město Prachatice aktivně uplatňuje místní Agendu 21 (MA21) jako metodu kvality a zapojuje veřejnost do souvisejících rozhodovacích procesů. V systému řízení prostřednictvím zapojování veřejnosti a rozšiřování místního partnerství (uplatňování principů MA21) pokračoval i projekt *Bioodpad řešíme společně*, jehož výsledkem bylo nastavení funkčního systému odpadového hospodářství, do kterého je zapojena široká veřejnost i podnikatelé. Projekt měl dvě stěžejní aktivity:

a/ Vytvoření Plánu odpadového hospodářství města Prachatice

Plán odpadového hospodářství města Prachatice (POH) respektuje všechny legislativní podmínky, aktuální změny v systému odpadového hospodářství města včetně vytyčených priorit a cílů pro období do roku 2020 s výhledem do roku 2025. Zhotovitel vytvořil POH dle legislativy a metodiky a na základě poznatků zjištěných komunitním způsobem v pracovních skupinách se zapojením určených cílových skupin.

b/ Vytvoření záměru finanční motivace občanů k vyššímu třídění

Realizační tým zpracoval objektivní kritéria a nástroje pro motivaci občanů k vyššímu a efektivnějšímu třídění. Záměr z *Fóra Zdravého města* byl projednáván v expertní skupině, s veřejností a následně v zastupitelstvu města. Pro zapojení prachatické veřejnosti do těchto aktivit byla zvolena forma šetření názorů obyvatel,

která proběhla na *Fóru Zdravého města*. Získané podněty veřejnosti byly potvrzeny následnou ověřovací anketou.

2/ Dny odpadů a Fórum Zdravého města

Dva dny byly pro zájemce otevřené dveře v novém sběrném dvoru a kompostárně. Město Prachatice aktivně uplatňuje principy místní Agendy 21 a dny otevřených dveří jsou významným prvkem spolupráce, který rozšiřuje vztah veřejnosti se subjekty místní správy.

Akce byla určena hlavně pro děti ze základních škol. Součástí prohlídky sběrného dvoru a kompostárny byla též putovní výstava *Tonda obal na cestách* zaměřená na třídění odpadů a dále naučná výstava o bioodpadech, kompostování a domácích vermikompostérech. Akce se zúčastnilo asi 220 dětí ze všech prachatických základních škol. Možnosti prohlédnout si sběrný dvůr a kompostárnu využila i veřejnost.

3/ Fórum Zdravého města 2016

Téměř stovka účastníků *Fóra Zdravého města* diskutovala u devíti kulatých stolů a sestavovala žebříček problémových priorit. Na zajištění akce spolupracovalo město Prachatice s Jihočeskou hospodářskou komorou, která v průběhu akce prezentovala vermikompostování v domácnosti. Sestavený žebříček problémů byl následně ověřen anketou formou internetového hlasování.

4/ Osvěta na téma bioodpad

Povědomí o způsobu třídění a kompostování je mezi neodbornou veřejností velmi malé. Prachatice proto zvolily osvětu formou besed s obyvateli a žáky škol, zejména formou velmi oblíbených praktických workshopů uzpůsobených věkovému složení cílové skupiny. Setkání proběhla například s včelaři a zahrádkáři, kde se mluvilo o systému odpadového hospodářství v Prachaticích a předávání informací o způsobu třídění, o přípravě sběru bioodpadu a provozu sběrného dvora a kompostárny. Ve stejném duchu se uskutečnila i tři vzdělávací setkání v osadách. Návštěvníci *Městských slavností* měli možnost navštívit celodenní workshop divadla Vivat Kompostela, ze společnosti Ekodomov s.z. Cyklus tří praktických workshopů přilákal především ženy, první byl věnován vycházce do přírody a názorné ukázce *Jak kompostuje příroda*. Druhý byl zaměřen na využití odpadů v domácnosti. Poslední setkání bylo nazváno *Žížaly v akci!* Vyrobit si vlastní vermikompostér přišlo 36 zájemců včetně dětí.

Příjemce dotace: **Uherské Hradiště**

Společně k udržitelnému rozvoji II. Ochrana významné sídelní zeleně

Město Uherské Hradiště zahrnulo do aktivit svého projektu ochranu významné sídelní zeleně, která představovala inventarizaci listnatých a jehličnatých stromů nacházejících se na sídlišti Štěpnice. Inventarizace stromů zahrnovala determinaci taxonu podle botanické nomenklatury uvedené v publikaci *Květena ČR* – průměr kmene měřený ve výšce 130 cm nad zemí, výšku stromu, průměr koruny, spodní okraj koruny, fyziologické stáří stromu (podle vývojového stádia jedince – výsadba, aklimatizovaná výsadba, mladý strom, dospělý strom, starý jedinec).

Hodnocení stavu jednotlivých stromů probíhalo vizuálními technikami, kdy byly sledovány staticky významné defekty nadzemních částí stromů. Výsledkem bylo rozhodnutí, zda strom odpovídá požadavkům na ponechání na daném stanovišti včetně návrhu případného speciálního stabilizačního zásahu. Dále byla stanovena perspektiva stromu na jeho stanovišti, stabilita stromu, zdravotní stav, vitalita a technologie ošeření stromu.

Výstupem inventarizace zeleně byla písemná závěrečná zpráva o vyhodnocení

stavu stromů. Ta byla umístěna na webovém portálu, s kterým pracuje správce městské zeleně a je přístupný i veřejnosti. Na základě této zprávy provedl správce zeleně nutné kroky k odstranění havarijních stromů nebo zajištění rizikových jedinců.

Výstupy inventarizace dřevin byly obyvatelům sídliště Štěpnice prezentovány na besedě přímo zhotovitelem zprávy, společností SAFE TREES, která inventarizaci prováděla. V době provedení průzkumu představitelé města schválili záměr na revitalizaci veřejné zeleně na tomto sídlišti s využitím externích zdrojů. Dalším krokem bylo zpracování projektové dokumentace, kdy zpracovateli byla předána závěrečná zpráva.

Další aktivity projektu

1/ Hlášení závad či návrhů ke zlepšení

Zapojování veřejnosti do rozhodovacích procesů je jedním z hlavních kroků k naplňování konceptu místní Agendy 21. Aktivity zaměřené na zapojování a účast veřejnosti jsou nezbytné a přitom nejsou nebo nemusí být finančně náročné, což souvisí i s udržitelností.

Běžnými nástroji zapojování veřejnosti do rozhodovacích procesů jsou například veřejné fórum o rozvoji města, veřejné projednání, kulaté stoly nebo besedy. Vždy je

potřeba vybrat aktuální a zajímavé téma, které je navíc v potřebné fázi připravenosti. Každé město/obec má své komunikační kanály, ale přesto je těžké oslovit a motivovat potenciální účastníky, aby se do rozhodovacího procesu zapojili. Proto se tento projekt mimo jiné zaměřil i na moderní způsob komunikace s veřejností včetně zpětné vazby, a to aktivitou nazvanou *Městské zásahy*. Byla pořízena mobilní a webová aplikace pro hlášení závady či návrhu ke zlepšení s možností připojení konkrétního řešení. Stačí, když ve svém webovém prohlížeči občan vyplní jednoduchý interaktivní formulář. Vložené hlášení je v mapě viditelné až po zapracování administrátorem aplikace a stálou službou na Městské policii Uherské Hradiště.

2/ Park Rochus – živá učebnice

Účelem této aktivity bylo rozvíjet obecně prospěšné služby společnosti Park Rochus, o.p.s v oblasti EVVO, seznámit veřejnost s výsledky ukončených i probíhajících regeneračních procesů a rozšířit instalovaný informační systém Parku Rochus. Součástí bylo také vytvoření manuálů, učebních pomůcek, programů a informačních prvků. Veškeré projektové úsilí bylo od počátku směřováno k přírodnímu areálu Park Rochus.

Již v předešlých letech byly úspěšně vytvořeny tři výukové programy pro základní školy, střední školy a gymnázia, které vyzdvihují hlavní přednosti a zajímavosti zmiňované lokality, ale především se opírají o výsledky managementových zásahů v areálu parku, o realizovanou výzkumnou činnost v oblasti fauny a flóry, a také o snahu tradičního udržitelného hospodaření člověka v krajině.

Výuka a vzdělávání, jako jedna z klíčových aktivit Výukové aktivity v Parku Rochus dílčího projektu, tak není jen synteticky tvořeným produktem, ale souhrnem prakticky ověřených informací s bezprostřední fyzickou blízkostí probíraných

témat. Ze zkušeností vyplývá, že edukace v terénu a s možností přímých praktických příkladů a ukázek, je tou nejsnadnější a velmi zábavnou formou vzdělávání.

Výukový program s názvem *Neházej věci za hlavu* žáky a studenty informoval o možnostech ekologičtějšího chování jednotlivců v každodenním životě.

Druhý z programů, *Vše o včelách*, využil praktikovaného chovu včel na Rochusu a seznámil žáky s hlavním přínosem včelaření pro člověka v návaznosti na další praktikované formy hospodaření, jako je sadařství a pastevectví.

Další tematické propojení v aktivitě vzdělávání bylo dosaženo vytvořením informačního systému pro již dříve vysazený sad starých ovocných odrůd oskeruší. Jednalo se takřka o 130 stromů asi 70 ovocných odrůd.

Posledním produktem „živé učebnice" byla virtuální prohlídka. Tento atraktivní způsob prezentace zajímavé přírodní lokality Parku Rochus rozšířil povědomí o možnostech jejího využití v oblasti sportu, rekreace a vzdělávání. Virtuální prohlídka se stala součástí webového prostoru Park Rochus, s možností provázání na jiné internetové stránky. Tento způsob vizualizace areálu je nejen vzdělávacím prvkem, ale také dalším podpůrným prostředkem cestovního ruchu v přírodním a kulturně historickém areálu Park Rochus i celém městě Uherské Hradiště.

Příjemce dotace: **Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z.s.**

Zvýšení odborné kapacity v oblasti interpretace jako nástroje ochrany přírody a osvěty veřejnosti

Interpretace místního dědictví se zabývá způsobem, jak veřejnosti vhodně představovat přírodní i kulturně-historické bohatství, jak ovlivňovat chování lidí a jejich vztah k místnímu dědictví, ale přitom zajistit, aby případný negativní vliv na okolní prostředí byl co nejmenší.

Především v anglosaských zemích se od 50. let 20. století vyvíjely metodiky, jejichž úkolem bylo stanovit, jak dosáhnout co nejlepší kvality interpretace. Ty byly postupně doplňovány na základě poznatků psychologie, teorie komunikace, marketingu a především řady evaluačních

výzkumů, které prostřednictvím zpětné vazby ověřují funkčnost různých postupů a prostředků interpretace.

V České republice se doposud kvalitou interpretace zabývá pouhá hrstka odborníků, což je v příkrém rozporu s množstvím prostředků investovaných do informačních tabulí, naučných stezek, expozic, brožurek, beetaggů, hledaček a dalších prostředků interpretace místního dědictví. Celkově v tomto oboru ČR značně zaostává. V praxi to vede k tomu, že jsou znovu a znovu používány metody a prostředky interpretace, jejichž účinnost

na cílovou skupinu byla v zahraničí dávno zpochybněna.

Postupně se i v České republice učíme interpretaci plánovat. Tomu měl pomoci i tento projekt. Snahou bylo, aby některé výstupy projektu mohly být používány po mnoho let a pomáhat tak rozšířit řady kvalifikovaných tvůrců, zadavatelů i příjemců interpretace. Mezi hlavní výstupy projektu patří semináře, letní škola, webový portál, knihovna a několik modelových interpretačních plánů.

Aktivity projektu

1/ Vzdělávání profesionálních a dobrovolných pracovníků v oblasti interpretace

1.1/ Trénink profesionálních a dobrovolných pracovníků v oblasti životního prostředí

V rámci této aktivity bylo uskutečněno 6 dílen interpretačního plánování a jedno školení interpretace. Dílny plánování interpretace se uskutečnily v chráněných územích, kde v té době vznikaly interpretační plány.

1.2/ Letní škola interpretace

Další vzdělávací aktivitou byla *Letní škola interpretace*, která proběhla ve spolupráci s celoevropskou síťovou organizací Interpret Europe a nabídla možnost absolvovat certifikované kurzy pro průvodce a školitele průvodců (CIG – *Certified Interpretive Guide* a CIGT – *Certified Interpretive Guide Trainer*). Letní škola, propojující teoretické a praktické stránky interpretace, byla zároveň pro účastníky vynikající příležitostí vzájemně si vyměnit zkušenosti a navázat spolupráci s kolegy z 16 evropských zemí.

2/ Tvorba systému metodické podpory

Vytvoření systému metodické podpory má zájemcům o kvalitní interpretaci přinést orientaci v metodické literatuře, seznámit je s příklady dobré praxe, umožnit přístup k článkům tuzemských odborníků a seznámit je se současnými metodami a oborovým diskurzem probíhajícím v zahraničí.

2.1/ Odborný webový portál

Ve spolupráci s dodavatelem byl připraven a otestován webový portál. Na portále byly publikovány články a příspěvky z metodických materiálů a příkladů dobré praxe.

2.2/ Odborná knihovna

V odborné knihovně byly v rámci této aktivity shromážděny základní tituly z oblasti interpretace a zpřístupněny všem zájemcům o obor.

2.3/ Vytvoření čítanky interpretace

Do čítanky byly vybrány klíčové tituly z oboru interpretace místního dědictví. Následně byli k jednotlivým titulům přiřazeni recenzenti a jejich recenze publikovány online v češtině na odborném portále.

2.4/ Modelové interpretační plány

Vznikl interpretační plán území (CHKO Brdy) a interpretační plán expozice (Dům přírody Broumovsko).

V návaznosti na přípravu plánů byly v cílových lokalitách postupně realizovány související dílny plánování interpretace a seminář plánování a tvorby interpretace. Výsledné plány byly publikovány jako metodické materiály na odborném portále.

Příjemce dotace: **Sluňákov – centrum ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s.**

Sedm bran k přírodě Litovelského Pomoraví

Základní myšlenkou tohoto projektu bylo vytvořit aktivity, které umožní školám a veřejnosti, především rodičům s dětmi, poznat jedinečnou atmosféru přírody v regionu Haná pomocí netradičních metod. Projekt Sedm bran k přírodě udělal toto poznávání přírody v areálu biocentra Sluňákov ještě přitažlivější díky vytvoření tematických interaktivních materiálů. Herní sešity, informační brožury a programové balíčky pro školy, doplněné externími vzdělávacími instalacemi v přírodě, nabídly veřejnosti smysluplný a pochopitelný soubor materiálů o ekologicky cenné lokalitě v regionu. Současně umožnily samostatné postupné poznávání různorodých projevů zdejší krajiny bez nutnosti přítomnosti lektora.

Návštěvníci obdrželi tematický sešit, vypravili se samostatně na zvolený vycházkový okruh a pomocí drobných aktivit a hříček poznávali a zkoumali přírodu Litovelského Pomoraví z nového úhlu pohledu. Mohli si vybrat ze sedmi bran vedoucích k přírodě Litovelského Pomoraví – ohňovou, sluneční, poetickou, poutnickou, větrnou, vodní nebo bahenní.

Doprovodným vybavením pro využití tematických okruhů s využitím vzdělávacích sešitů byla webová aplikace, která umožnila zjištění doplňujících informací k reálné lokaci návštěvníka prostřednictvím QR kódů. Trasy obohatily navíc vzdělávací interaktivní instalace – bobří skluzavka, pozorovací úly, interiérové vybavení IC a dětský koutek. K dispozici byly také výukové pomůcky – dva tablety pro terénní použití a dva terénní mikroskopy.

Součástí projektu bylo také vytvoření samoobslužných programových balíčků Bobr a ozvěna a Tajemství stromů kolem nás, které byly určeny žákům a studentům k použití při procházení areálem Sluňákov. K dispozici bylo navíc pět informačních brožur, které byly určeny veřejnosti, pedagogům a školním kolektivům.

Během projektu proběhla úspěšná propagační kampaň, která seznámila veřejnost v rámci celé republiky s projektem Sedm bran a zároveň posloužila jako pozvánka k návštěvě biocentra.

Výsledky projektu:

Vznik interaktivních prvků – osm herních sešitů, interaktivní instalace, výukové pomůcky a webová aplikace.

Programové balíčky pro školy – pro pedagogy a jejich třídy byly vytvořeny dva programové balíčky, které obsahují jednoduchý manuál pro učitele včetně mapy a trasy programu i s popisem aktivit u jednotlivých zastavení.

Publikační a osvětová činnost – nově vzniklé informační brožury na jednotlivá témata byly k dispozici návštěvníkům v turistickém informačním centru v budově Sluňákova.

Příjemce dotace: **ZO ČSOP Veronica**

Interpretace přírodního dědictví přizpůsobená potřebám seniorů, handicapovaných a rodin s chronicky nemocnými

Centrum Veronica Hostětín je ekologické vzdělávací středisko v Bílých Karpatech, zaměřující se na ekologické vzdělávání a osvětu různých cílových skupin, počínaje dětmi z MŠ až po seniory, odborníky i laiky. Velké úsilí věnuje i rozvoji šetrné turistiky v Bílých Karpatech. A jako takové je přímo předurčeno být místem, kde se žije v souladu s přírodou. V nabídce jsou lektorované exkurze krajinou, prožitkové exkurze, zážitkové a řemeslné programy v přírodní zahradě a pobyt v *Zahradě smyslů*. Aktivity jsou určeny i osobám zdravotně či sociálně znevýhodněným, například nevidomým či vozíčkářům.

Na základě tohoto poslání Centra Veronica také vykrystalizovaly aktivity projektu Interpretace přírodního dědictví přizpůsobená potřebám seniorů, handicapovaných a rodin s chronicky nemocnými.

Aktivity projektu

1/ Analýza potřeb cílových skupin a možností regionu pokrýt tyto potřeby

V rámci projektu byla zpracována Analýza potřeb cílových skupin a možností regionu pokrýt tyto potřeby. Předcházelo tomu setkání pracovníků Centra Veronica a dalších subjektů šetrného turismu v Bílých Karpatech, s některými specifickými skupinami handicapovaných – nevidomí a slabozrací, vozíčkáři – aby společně zjistili potřeby zdravotně postižených při cestách do a po regionu a možnostech Centra Veronica tyto potřeby vyřešit. Osloveny byly také vybrané organizace pracující se zdravotně znevýhodněnými, se kterými byly podrobně konzultovány potřeby jejich klientů a přípravy programu pro tyto cílové skupiny handicapovaných.

2/ Přizpůsobení areálu Centra Veronica potřebám handicapovaných, seniorů a rodin s chronicky nemocnými

V rámci této aktivity vznikl návrh prvků Zahrady smyslů a užitkové zahrady a libreto Průvodce zahradou. Za pomoci dobrovolníků vznikly v zahradě vyvýšené záhony vhodné pro seniory a návštěvníky s pohybovým omezením. Byly vytvořeny

návrhy interaktivních prvků, vodního systému a zvukového zařízení do zahrady. Bylo pořízeno polohovatelné lůžko a dovybaven bezbariérový pokoj. V zahradě vznikla odpočinková zóna s polohovatelnými venkovními lehátky. Bylo připraveno 13 programů vhodných pro různé cílové skupiny handicapovaných a byla pořízena sada hudebních nástrojů pro muzikoterapii.

3/ Bílé Karpaty prožitkem. Interpretace místního dědictví handicapovaným a seniorům

Díky této aktivitě byl ve spolupráci s Vzdělávacím a informačním střediskem Bílé Karpaty, Správou CHKO Bílé Karpaty a informačními centry Zlínského a Jihomoravského kraje zpracován Interpretační plán Bílých Karpat pro zdravotně znevýhodněné. Plán byl distribuován do informačních center a dalších institucí, které se zabývají turismem v Bílých Karpatech.

V rámci této aktivity také proběhlo školení lektorů, semináře a workshopy. Vznikly tři scénáře exkurzí s průvodcem a dva questy.

4/ Šíření příkladu dobré praxe, spolupráce, propagace

Úkolem této aktivity bylo prostřednictvím webu, sociálních sítí a mediálních výstupů pokračovat v informování zástupců organizací pracujících s cílovými skupinami projektu i široké veřejnosti. Také proto se uskutečnilo závěrečné setkání aktérů turistického ruchu v Bílých Karpatech.

Fond environmentální odbornosti

Inspirace pro život a rozvoj vašeho regionu

Vydalo: Ministerstvo životního prostředí, se sídlem Vršovická 1442/65, Praha 10
Rok vydání: 2017
Vydání první
Náklad: 400 ks
www.mzp.cz

© Ministerstvo životního prostředí
Fotografie: © archivy účastníků projektu
Grafický design a sazba: 2123design s.r.o., Průmyslová 1200, Hradec Králové
Tisk: P.O.S. FACTORY, s.r.o.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Ministerstvo životního prostředí

Fond environmentální odbornosti

Inspirace pro život
a rozvoj vašeho regionu

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Ministerstvo životního prostředí